

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

456 פ"ק פ"ק חקת תשפ"א שנה י' תש"ס

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: הקשר בין פרה אדומה לבת שבע אם שלמה

אולם החיד"א בספרו חומת אנך מביא דבר פלא וז"ל: ואמרו במדרש הביאו הרב כלי יקר דהפרה בת שבע אם שלמה מתקריא ע"ש. ואפשר דלכך ביקש שלמה המלך ע"ה להבין טעמה, וירא כי לא יכול ואמר, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, והיינו תמיהתו בהיות שהפרה נקראת בת שבע אם שלמה, והשב דודאי ישיג טעמה דעל דרך השאלה היא אמו וזה שאמר אמרתי דודאי אחכמה "והיא" גם שהיא בחינת בת שבע אם שלמה, "רחוקה ממני" שאני שלמה בן בת שבע. ע"כ.

ונשאלת השאלה, מה פשר הענין שפרה אדומה נקראת "בת שבע אם שלמה"?

והנה המקור לכך הוא בדברי הזוה"ק (פרשת אחרי מות דף עה:): המספר על רבי אבא ורבי יוסי שהיו הולכים לקפוטקיא, בדרך ראו אדם שהולך לפניו שיש לו רושם על פניו, איזה פצע על מצחו. אמר רבי אבא: בוא נזוז מהדרך, כי מהרושם הזה שיש על פניו אני מבין שהוא עבר על איסור ערוה מהתורה.

אומר לו רבי יוסי, מה פתאום אולי היה זה מלידה כבר.

קרא רבי אבא לאותו אדם ואמר לו, תגיד לי בבקשה מה זה הרושם הזה שאני רואה בפניך?

השיב לו אותו הלך: בבקשה אל תענישו אותי כי החטא הוא זה שגרם לי. בלילה היינו במלון אני ואחותי ומכיון ששתינו הרבה יין עד לשוכרה לא שלטתי על עצמי ונכשל בעבירה עם אחותי. ובבקר כשקמו היה שם במלון שני אנשים שרבו ביניהם והוא בא להפריד ביניהם ושניהם תפסוהו וקשרוהו וחטף מכה במצחו, ואם לא היה שם רופא אחד שהצילו, היה מת.

שאל אותו רבי אבא: מי היה הרופא? אמר לו: זה היה רבי שמלאי, אמר לו: איזו רפואה נתן לך? אמר לו: רפואת הנפש. ומאותו יום חזרתי בתשובה. ובכל יום אני רואה את פני במראה אחת, ואני בוכה לפני הקב"ה שהוא ריבון העולמים על אותו החטא ומאותן הדמעות רחצתי פני.

אמר רבי אבא: אם לא שנמנעה ממך התשובה הייתי מעביר מפניך את אותו הרושם, אבל אני קורא עליך "וסר עוונך וחטאתך תכופר", ביקש ממנו לומר שלש פעמים, אמר שלש פעמים והרושם עבר.

אמר רבי אבא: ודאי אדונך רצה להעבירו מפניך, שודאי נמצאת בתשובה.

אמר לו: נדרתי מהיום הזה לעסוק בתורה יומם ולילה. שאל אותו רבי אבא: מה שמך? אמר לו: אלעזר. אמר לו: אל עזר, ודאי שהשם גורם שאלקיך סייע לך והיה בעזרך. שלח אותו רבי אבא ובירך אותו.

בתחילת הפרשה כתב רש"י: "זאת חקת התורה" - לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה. ע"כ.

נמצא כי מצוה זו אין בה טעם.

וצריך ביאור, כי לאחר מכן כתב רש"י (פרק י"ט פסוק כ"ב) טעם למצוה זו וז"ל: פרה אדומה - משל לבן שפחה שטינף פלטין של מלך אמרו תבוא אמו ותקנח הצואה כך תבוא פרה ותכפר על העגל. ע"כ. נמצא כי יש טעם למצוה זו.

עוד יש לשאול, רש"י בפרשת משפטים (כ"ד, ג') כותב בענין המצוות שקיבלו עליהן ישראל במרה וז"ל: שבע מצוות שנצטוו בני נח. ושבת וכבוד אב ואם ופרה אדומה ודינין שניתנו להם במרה.

וצריך ביאור, אם פרה אדומה באה לכפר על חטא העגל כיצד כבר במרה נצטוו עליה?

[ובאמת בגמרא לא כתוב כלל "פרה אדומה", הגמרא במסכת סנהדרין (נו:): אומרת: "עשר מצוות נצטוו ישראל במרה, שבע שקיבלו עליהן בני נח, והוסיפו עליהן דינין ושבת, וכיבוד אב ואם". הרי לנו שרש"י שינה מן הכתוב בגמרא במקום "כיבוד אב ואם" הכתוב בגמרא, כתב רש"י "פרה אדומה".

ובאמת התורה תמימה רוצה לומר ברש"י, שרש"י כתב "כ"א" שכוונתו היתה לכיבוד אב, בא הבחור הזעזער ורשם פ"א, ואחר כך בא בחור הזעזער הבא ופתח את הראשי תיבות ועשה פרה אדומה, ומזה הגיע כל הטעות, אבל באמת רש"י כתב כדברי הגמרא "כיבוד אב".]

הגמרא בראש השנה (כא:): מביאה: חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולן ניתנו למשה חסר אחד, שנאמר "ותחסרה מעט מאלהים". יבקש קהלת למצוא דברי חפץ, ביקש קהלת להיות כמשה יצתה בת קול ואמרה לו: וכתוב יושר דברי אמת ולא קם נביא עוד בישראל כמשה.

וכתב החיד"א בספרו פני דוד: "וְלִקְחוּ לְטָמֵא מֵעֵפֶר שְׂרֵפֶת הַחֲטָאתָ וְנָתַן עָלָיו מִיַּם חַיִּים אֶל־כָּל־יָ"ו. פירשו רבני אשכנז, דשלמה היה חפץ למען דעת טעם פרה אדומה, ומצא רמז בפסוק זה "לטמא מעפר שריפת החטאת" ראשי תיבות: שלמה, ויהיב אדעתיה לטרוח להשיג להבין טעם פרה אדומה, מאחר דמצא שמו רמז בפסוק זה. לכן יצאת בת קול ואמרה: "וכתוב יושר דברי אמת", כלומר הטבת לראות דיש רמז בפסוק, אך טעית דצריך לעשות ראשי תיבות ביושר. "לטמא מעפר שריפת החטאת" הוא למשה שהוא ידע טעם פרה אדומה לכך נרמז בר"ת. ע"כ דבריהם.

בפעם אחרת היה הולך רבי אבא אל רבי שמעון, נכנס לעיר ומצא אותו (דהיינו את אותו בעל תשובה – אלעזר) שְׁהָיָה יושב ודורש "איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת", ואחר שאמר סודות גדולים. החל לדבר על ענין זה שהחוטא נשעה לו רושם על פניו ומחמת כו עליונים ותחתונים מקללים ראותו. יעו"ש בזה"ק באריכות.

שאל אותו רבי אבא: יפה אמרת אבל מנין לך זה?

אמר לו: כך למדתי, שרפואה זו נתנו לי פעם אחת, שהייתי רשום בפני, ויום אחד הייתי הולך בדרך ופגשתי בצדיק אחד, ועל ידו עבר ממני אותו רושם. אמר לי: מה שמך, אמרתי לו: אלעזר, וקרא עלי אלעזר אחר.

אמר לו רבי אבא: ברוך הרחמן שראיתי אותך וזכיתי לראותך בזה, אשרי חלקך בעוה"ז ובעוה"ב אני זה שפגשתי בך.

לאחר מכן הזמינו לביתו ונתן לו לחם ובשר עגל, ואז אמר אלעזר לרבי אבא: רַבִּי אָמַר לִי דָבָר אֶחָד, פְּרָה אֲדַמָּה יֵשׁ לִי אִמּוֹ שֶׁל הַעֲגֵל שְׁאֵת בָּשָׂרוֹ זֶה עָתָה אֶכְלֵנוּ יוֹם אֶחָד טָרַם שֶׁהַתְּעַבְרָה וְהוֹלִידָה, הִלְכֵתִי אַחֲרֶיהָ לְמַרְעָה בְּמִדְבָּר בְּעוֹד שְׁאֲנִי מְנַהֵג אוֹתָהּ עֵבֶר לְפָנַי אִישׁ אֶחָד (בפירוש מתוק מדבש כתב, דהיה זה אליהו הנביא) ושאל אותי: מה שמה של הפרה הזו? אמרתי, מיום שְׁנֹלְדָה לא קראתיה בשם. אמר לי: היא נקראת בת שבע אם שלמה, אם תזכה לכפרה. ואני בעוד שהחזרתי את ראשי, לא רָאִיתִי אוֹתוֹ, וְצַחֲקֵתִי מֵאוֹתוֹ הַדְּבָר.

ועכשיו שזכיתי בתורה התעוררתי על הדבר ההוא, ומיום שנפטר מכאן רבי שמלאי, לא היה לנו איש שיאיר לנו בתורה כמותו, ואני פחדתי לומר דבר תורה שלא למדתי, והדבר הזה שהסתכלתי שְׁדָבָר חֻקָּהּ הוּא וְלֹא יָדַעְתִּי.

ועו"ש בזה"ק בביאור של רבי אבא מדוע נקראת הפרה "בת שבע אם שלמה".

וצריך להבין, מדוע נגלה אליהו הנביא לאיש זה ואמר לו כי לפרה אדומה קוראים "בת שבע אם שלמה"?

ונראה לבאר על פי מה שכתב הרה"ק רבי אברהם סבע ע"ה בספרו צרור המור (בפרשתינו י"ט, ב) ליישב, פרשת השבוע פותחת בענין טהרתה של פרה אדומה, ולאחר מכן נאמר "הַנֶּזֶעַ בְּמַתְּ לְכָל נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמְא שְׁבַעַת יָמִים", ולכאורה היה צריך להקדים את טומאת מת, ורק לאחר מכן להביא את האפשרות לטהר על ידי פרה אדומה?

וכתב וז"ל: כי ידוע שישראל יצאו מרעה אל רעה, במתאוננים ובבשר תאוה ובמרגלים ובמחלוקת קרח. וכל זה בסיבת יצר הרע שנתגבר בהם עד שנתפשט בהם רוח הטומאה, הוא יצר הרע טמא שפתים ערל וטמא. ולכן רצה הש"ת להוציא מקרבם זה הבליעל, ולטהר רוחם ולהעביר רוח הטומאה מן הארץ. ולכן אמר "ויקחו אליך פרה אדומה תמימה". עכ"ל.

כלומר התורה שינתה את סדר פסוקי הפרשה ולא כתבה קודם את דיני טומאת מת, כי רצתה התורה להסמיך את פרה אדומה לפרשיות הקודמות בהן מוזכרים חטאיהם של עם ישראל, על מנת לרמוז כי סודה ועניינה של פרה אדומה הוא להורות דרך תשובה על החטאים. ופרה אדומה מלמדת כי יש כפרה לא רק על חטא העגל אלא על כל חטא וחטא.

על פי דבריו יש לומר, כי דוד המלך על פי פשטות הדברים חטא עם בת שבע אם שלמה, בחטא של אשת איש, כיון שהיתה נשואה אל אוריה החתי, ובדרך כלל אדם הנכשל בחטא חמור כעין זה, בא לידי יאוש, שכן הגמרא בבבא מציעא (נח): אומרת: כל היורדין לגיהנם עולים חוץ משלשה שיורדין ואין עולין ואלו הן: הבא על אשת איש והמלבין פני חבירו ברבים והמכנה שם רע לחבירו. ע"כ יעו"ש. ואומרת הגמרא בסוטה (ד): אמר רבא, כל הבא על אשת איש, אפילו למד תורה דכתיב בה "יקרה היא מפנינים" - מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים, היא תצודנו לדינה של גיהנם. ע"כ.

ומחמת כן אומר לעצמו כי אין לו תקנה וממשיך ללכת אחר החטא ונופל מדחי אל דחי.

דוד המלך עם 'בת שבע אם שלמה' מלמדים אותנו, כי גם על החטא החמור ביותר של אשת איש, יש לו כפרה ותשובה.

וכדברי הגמרא בעבודה זרה (ד סוע"ב): אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: לא דוד ראוי לאותו מעשה ולא ישראל ראוי

לאותו מעשה, לא דוד ראוי לאותו מעשה דכתיב "ולבי חלל בקרבי". ולא ישראל ראוי לאותו מעשה דכתיב "מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים", אלא למה עשו? לומר לך, שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אצל יחיד, ואם חטאו צבור אומרים לו כלך אצל ציבור.

וכתב רש"י: לא עשו ישראל את העגל - כלומר גבורים ושליטים ביצורם היו ולא הי' ראוי להתגבר יצורם עליהן אלא גזירת מלך היתה לשלוט בהם כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה שאם יאמר החוטא לא אשוב שלא יקבלני אומרים לו צא ולמד ממעשה העגל שכפרו ונתקבלו בתשובה.

מי יתן והיה לבבם זה וגו' - בסיני נאמר אלמא גבורים ואמיצי לבב ביראתם היו.

נמצא שכשם ש"פרה אדומה" באה ללמד את ישראל כי גם אחר חטאים רבים של המתאוננים והמרגלים וקרח, עדיין יש כפרה ותשובה ואפשר לסלק את רוח הטומאה ולהשתנות לטובה, כך דוד המלך ובת שבע אם שלמה מלמדים אותנו, שלא יתייאש האדם מן התשובה אפילו אחר החטאים החמורים ביותר, לכן נקראת פרה אדומה "בת שבע אם שלמה". כי עניינם אחד הוא.

על פי זה יובנו דברי הזוה"ק, מדוע נגלה אליהו אל אותו האיש ואמר לו כי לפרה אדומה יש לקרוא "בת שבע אם שלמה", כי גם הבא על אחותו חטאו חמור מאוד, ובכל זאת אותו יהודי לא התייאש ועשה תשובה אמיתית עם דמעות, שוב ושוב, עד שזכה שנתכפר לו. לכן גילה לו אליהו הנביא את הסוד של פרה אדומה, שנקראת "בת שבע אם שלמה" לבל יתייאש מן התשובה.

בזה נבאר את דברי הגמרא בראש השנה (כה). "אמר ליה רבי לרבי חייה: זיל לעין טב וקדשיה לירחא, ושלח לי סימנא: דְּוֹד מְלַךְ יִשְׂרָאֵל חֵי וְקַיָּים".

וכתב רש"י: "דוד מלך ישראל - נמשל כלבנה, שנאמר בו (תהלים פט, לז-לח) [זָרְעוּ לְעוֹלָם יְהִי וְ] כִסְאוֹ לְשִׁמְשׁ נְגִדִי. כִּי־רַח כֹּפֶן עוֹלָם [וְיַעַד בְּשַׁחַק נֶאֱמַן סֵלְהָ]".

ורבינו חננאל מפרש: "מצינו שנמשלה מלכות בית דוד כירח שנאמר כִּי־רַח כֹּפֶן עוֹלָם וְיַעַד בְּשַׁחַק וגו'. לפיכך אמר רבי לרבי חייה זיל לעין טב וקדשיה לירחא ושלח לי סימנא דוד מלך ישראל חי וקיים, כלומר נתקיימה ראיית הלבנה בעולם."

והמהרש"א בחידושי אגדות (סנהדרין לח). כתב: "והכונה בסוד העבור שדומה לו מלכות בית דוד כמ"ש במדרשות שכמו שהלבנה אחר ט"ו יום שנתמלאה תתחיל לחסר, כן היה מלכות בית דוד אחר שהיו מזרעו ט"ו מלכים נחסר המלכות בימי צדקיהו ולא נשאר לו רק ממשלה קצת ריש גלותא בבבל ונשיא בא"י. וכמו שהלבנה הולכת ומתחסרת ט"ו יום עד שתתחסר לגמרי ואחר כך מתחדשת באורה, כן אחר שְׁתַּקְלָה ממשלת מלכות בית דוד לגמרי דאף ריש גלותא בבבל ונשיא בא"י יָקָלוּ, שוב יתחדש מלכותו. ולזה כוון שכיסוי הלבנה הוא סימן לרבי שהיה נשיא שיכלה נשיאותו... שיתחדש שוב מלכות בית דוד וגדולת משפחות הנשיאים במהרה בימינו."

כלומר דוד המלך מלמדנו לבל נתייאש, וגם בעת שנסתלקה מלכות בית דוד ונראה כי אבדה כל תקוה, עלינו לזכור כי "דוד מלך ישראל חי וקיים".

מעתה נבוא וניישב את הסתירה בדברי רש"י, האם יש טעם לפרה אדומה או לא, אלא ודאי שיש טעם לפרה אדומה שתבוא האם ותקנה צואת בנה, כי עניינה של פרה אדומה לגלות כוחה של תשובה, שמועילה אפילו על החטאים החמורים ביותר. אבל סוד זה אין לגלות לאומות העולם, כי להם לא מועילה התשובה ולכן להם אומרים "חוקה חקקתי וגזירה גזרתי", ולא מגלים להם את הסוד האמיתי.

עוד ניישב בזה מה הציווי של פרה אדומה עוד בהיותם במרה קודם חטא העגל, כי באמת פרה אדומה איננה רק כפרה על חטא העגל, אלא היא באה ללמד כי יש כפרה לכל העוונות כולם, וזאת נלמד כבר במרה, ואחר שחטאו בחטא החמור של חטא העגל, שוב נצטוו על פרה אדומה, כדי ללמד שאף על חטא חמור כמו של חטא העגל מועילה תשובה.